

Historien om...

...torpet Långgarn

©Copyright Mauritz Henriksson 2010

Ön Långgarn tillhör Gålö, men skilt därifrån av Spjutsund. Torpet Spjutsund är numera också beläget på ön Långgarn. Dessutom har det funnits torpet Långgarn, som låg i viken vid nordöstra udden. Detta torp kan även ha kallats för "Ropet", åtminstone i folkmun. Dock inte i några längder.

Några husförhörslängder (hfl) från tiden före 1755 finns inte. Mantalslängderna (mtl) från slutet av 1600-talet, är sparsamma med uppgifter. 1666 står det tydligt skrivet "*Marcus*", men inget efternamn. Ingen hustru. På 1670-talet kan jag tyda namnet "*Eric*", med tillägget "*Ogift*". 1682 står det "*Erik Mårtensson*" (eller Martinsson), "*Ogift*". 1689 står det "*Karin*", men ingen mansperson markerad. År 1690 står det Jacob Martinsson med hustru och ett barn. 1691 finns fortfarande Jacob Martinsson's namn med. Men bara hustrun och barnet. Hade Jacob dött?. Han finns inte i dödboken.

Med hjälp av födda/vigda/döda har jag däremot kommit fram till följande. I dödboken 1689 läser jag: "*19 juni blev Maria i Långgarn död, hållits vid sängen i 2 år, var 75 år gammal, begravdes den 2 juli.*"

1692 står Simon Simonsson med hustru i mtl. I vigselboken finner jag 1691 att "*6 november vigdes Simon Simonsson med Karin*". Kan denna Karin vara samma Karin som stod i mtl 1689? Det finns inget svar på den frågan.

Den 17 juli 1692 fick "*Simon i Långgarn dottern Maria, moder Karin*". 18 december 1693 fick de dottern Karin. 21 mars 1697 föddes Kerstin. Simon Simonsson finns med i mtl till och med 1699.

Från år 1700 är uppgifterna i mtl något förvillande. 1700 och 1701 står det Simon Mattsson, men utan hustru. I födelseboken läser jag vid den 25 december 1700: "*Simon i Långgarn, dottern Brita, döptes 1 januari 1701*".

I mtl 1702 och 1705 står det Simon Mattsson, med anmärkningen "*hustrun ofärdig*". Nästa mtl är 1710. Där står det bara "*Simon*". Inget efternamn, ingen hustru. Samma år finner jag i dödboken "*1 nov. 2:ne flickor i Långgarn av pest*"

Det fattas många mtl under dessa år. Nästa är 1715. Då står det åter Simon Simonsson, men utan hustru. 1721 finns Simon Simonsson kvar på Långgarn. Så också 1723, med tillägget "*sköter sina gamla föräldrar*".

I dödboken 1724 finner jag "*8 mars, Simon Simonsson i Långgarn, 66 år*"

Jag har inte funnit några av de övriga familje-medlemmarna i dödboken, utom de "*2:ne flickor*" 1710. Hans föräldrar borde vara nära döden eftersom Simon var 66 år. Kanske de inte begravdes av kyrkan. Det var ju begravningen som var den kyrkliga händelsen som noterades.

Nästa mtl är 1727. Där står Eric Jacobsson med hustru inskriven. I anmärkningskolumnen står det "*flyttat till Muskö*". Under Eric Jacobssons namn står ett annat, oläsligt, namn. Dessa är de sista innevanarna på torpet Långgarn.

I mtl 1730 och 1736 står det "*Öde*". Från 1740-talet står det "*Raserat*". Namnet Långgarn finns sedan med i samtliga mtl fram till 1820. men hela tiden åtföljt av "*Raserat*". I husförhörslängderna förekommer inte namnet alls.

Hur det förhöll sig i verkligheten med herrarna Simon Mattsson och Simon Simonsson går inte att få svar på. Det kan ha varit olika familjer, där männen råkade ha samma förnamn. Men det kan också ha varit så att Simon Simonsson kom dit som nygift 1691-92. Han fick ju flera döttrar där. Omkring 1700 tog han kanske dit sina "*gamla föräldrar*". Om Simon Mattsson var fadern kom ju sonen att heta Simonsson. Att fadern stod som torpare kan bero på att han var äldst. När sedan fadern blev för gammal, blev sonen åter torparen på Långgarn. Trots att han bott där hela tiden. Det var ju säkerligen hans "*2:ne flickor på Långgarn*" som dog av pest 1710.

Förutom de säkra uppgifter som man kan läsa i längderna, finns också muntliga historier. Simon lär ha gjort dagsverken på Årsta. Inför arbets-dagen rodde hustrun honom över till Gälö. På kvällen gick han till "*Ropskåran*" öster

om Bihagsmaren. Därifrån ropade han på hustrun som rodde över och hämtade hem honom. (Det gällde väl att hålla sig väl med hustrun kan jag tänka.) Därav namnet "*Ropet*" i folkmun. Ropskåran finns kvar.

På sydsidan av, ungefär mitt på, Långgarn finns en liten vik med smalt inlopp. På äldre kartor har den namnet "*Simons Sump*". Det sägs att Simon stängde av inloppet med nät. Om han sumpade fångad fisk i viken, eller stängde in fisk som tagit sig dit frivilligt framgår inte. Kanske en kombination.

Det förekommer även obekräftade uppgifter om att det skall ha funnits en krog på Långgarn. Om det var torpet som var krog, eller ytterligare ett ställe framgår inte. Jag har inte funnit något som kan bekräfta ryktet. Men helt otänkbart är det inte.

Färdas man med roddbåt söderifrån mot Stockholm, ligger det nära till hands att stanna till på Långgarn. Man kan läsa om andra sjövägar mot Stockholm, där krogarna låg ganska tätt. Mellan Sandhamn och Stockholm, via Strömma och Lännerstasundet, låg det 12 krogar utefter roddvägen. De besöktes också flitigt. Roddare och rodderskor gjorde turer från Stockholm till både Dalarö och Landsort i söder, Kapellskär och Norrtälje i norr, och Västerås i väster. Trafiken är känd från 1400-talet. De första reglementet tillkom 1638. I denna kan man bl. a. läsa att det kostade 20 öre per mil för en person. Två personer betalade 12 öre vardera, i en båt som drevs av två "*roddhjon*".

Nästa "*taxa för roddare och rodderskor i Stockholm*" utgavs 1723. På 1750-talet utfärdades ordningsregler för roddbåtar. Ur en "*Taxa för rodd*" av den 16 juni 1809 kan man se att en resa från Stockholm till Herrhamra och Landsort inom-skärs kostade 5 riksdaler. Samma resmål utomskärs kostade 9 riksdaler. Sthlm-Elvsnaabben utomskärs kostade 8 riksdaler. Det anges inte vilken färdväg "*utomskärs*" avser. Men jag har svårt att tänka mig, att de rodde utanför hela skärgården för att komma till Elvsnaabben. Det fanns inget inomskärs-alternativ dit. Därför tror jag att utomskär var lika med Mysingen, inom-skärs var lika med Hårsfjärden. I bägge fallen passerar man Långgarn.

Vare sig det funnits en krog på Långgarn eller inte, så övergavs torpet redan vid slutet av 1720-talet. Men beskrivningen av roddtaxan visar i alla fall att det mycket väl kan ha bedrivits krogverksamhet där.